

	<h2 style="margin: 0;">PROGRAM PRO PĚSTOUNSKÉ RODINY SLEZSKÉ DIAKONIE</h2>		
Název dokumentu: Druh dokumentu: Datum vypracování:	Pracovní postupy pověřené osoby Základní dokument revidovaný 31. 12. 2014, revize: 6/2015, 9/2015, 12/2015, 8/2016, 12/2016, 12/2017, 11/2018	Identifikační znak: Platnost od:	PPR/SQ9 22. 11. 2018
Vypracoval:	Hana Rezničáková Lenka Honsárková Zdeněk Kašpárek Marie Kijonková Jana Kostková Barbora Niemiecová Ester Heczková Pavlína Němečková Lucie Stonová	Vydal: Podpis:	Vedoucí programu Zdeněk Kašpárek
Plánovaná revize k:	11/2019	Zodpovědnost:	Metodik programu
Závaznost:	Tento dokument je závazný pro všechny pracovníky střediska		

SQ9 - Pracovní postupy pověřené osoby

Kritérium	
9a	<i>Pověřená osoba má písemně zpracovány pracovní postupy a metodiky zaručující řádný a odborný výkon činností realizovaných na základě pověření po celou dobu platnosti pověření. Tyto postupy a metodiky pověřená osoba zpracovává pro práci s cílovými skupinami.</i>
9b	<i>Pověřená osoba má písemně zpracována pravidla pro realizaci příprav, průběhu a vyhodnocování příprav, včetně obsahu, formy a výstupů skupinové a individuální přípravy, způsobu práce s žadateli ve všech fázích procesu příprav.</i>
9c	<i>Pověřená osoba má vždy určeného sociálního pracovníka pro práci s dítětem a osobou pečující nebo osobou v evidenci.</i>

Dohled nad výkonem pěstounské péče

Jednání se zájemcem o službu

Probíhá osobně, obvykle na místě příslušné pobočce Programu, v odůvodněných případech (např. nemocné dítě, zdravotní stav pečující osoby apod.) v místě bydliště zájemce o službu. Jednání se zájemcem obvykle předchází dohoda o jeho termínu, a to buď telefonicky, e-mailem nebo osobní návštěvou zájemce na pobočce. Zájemce se také na pobočku Programu může dostavit neohlášeně. Se zájemcem hovoří klíčový pracovník pobočky, který zodpoví jeho dotazy. V případě, že je během rozhovoru zjištěno, že zájemce požaduje služby, které Program neposkytuje, poskytne pracovník zájemci základní sociální poradenství a pokud je to možné, předá mu kontakty na návazné služby.

V případě, že zájemce potřebuje služby Programu, je mu dle jeho zájmu představena Slezská diakonie a Program. Zájemce je informován o službách, které Program poskytuje, o možnosti uzavření dohody o výkonu pěstounské péče a jsou mu zodpovězeny případné dotazy. Pokud zájemce nechce či nemůže uzavřít se Slezskou diakonií dohodu o výkonu pěstounské péče, ale chce využít některé z nabízených služeb Programu (např. vzdělávacích aktivit), je informován o náležitostech a podmínkách čerpání této služby a způsobu zpracování osobních údajů, v rámci kterého je mu k podpisu předložen dokument „Informace o zpracování osobních údajů pro účely jednání se zájemcem o služby Programu pro pěstounské rodiny“ (tzv. „memorandum“) a jsou s ním dohodnuty detaily spolupráce.

Pokud zájemce projeví zájem uzavřít se Slezskou diakonií dohodu o výkonu pěstounské péče, je postupováno dle SQ 10 – Dohoda o výkonu pěstounské péče.

Pokud zájemce aktuálně nechce využít služeb Programu, ale má za to, že o ně v budoucnu může projevit zájem, nejsou zpracovávány žádné jeho osobní údaje; klíčový pracovník mu pouze předá své kontaktní údaje pro případ pozdější potřeby.

Doprovázení při výkonu pěstounské péče

Po uzavření dohody nastává proces doprovázení rodiny, realizují se jednotlivé služby Programu a aktivity ve prospěch klienta. Pro zaznamenávání plánovaných aktivit využívá klíčový pracovník zejména formulář Plán spolupráce, ale i další formuláře Programu k zaznamenávání jednotlivých aktivit ve prospěch rodiny.

Doprovázení probíhá především během pravidelných, předem dohodnutých setkání s rodinou, v domácnosti rodiny nebo na pobočce Programu. V případě náhlé potřeby i formou telefonické či e-mailové konzultace nebo osobní návštěvou klíčového pracovníka za účelem poskytnutí podpory a informací týkající se náhle nastalé situace v rodině.

V případě, že se blíží termín pravidelného setkání klíčového pracovníka s rodinou, pracovník kontaktuje rodinu za účelem dohody o termínu setkání a klient požádá o odložení termínu ze závažných důvodů (např. nepříznivý zdravotní stav, nepřítomnost rodiny v místě bydliště, závažné rodinné potíže apod.), pracovník jeho požadavku vyhoví a dohodne se s klientem na setkání v nejbližším možném termínu. Zároveň odložení setkání v řádném termínu zaznamená do dokumentu Přehled kontaktů.

V případě, že klient souhlasí s termínem setkání a klíčový pracovník po příchodu do místa bydliště zjistí, že rodina není doma, kontaktuje rodinu dostupnými způsoby a dohodne se s ní na náhradním termínu setkání.

Pokud klíčový pracovník po příchodu do místa bydliště rodiny zjistí, že dítě je samo doma a pěstoun není přítomen, do bytu nevstupuje. Klíčový pracovník si s klientem dohodne náhradní termín. Pokud probíhá setkání s dítětem bez přítomnosti klienta v prostorách pobočky, setkání proběhne s vědomím a souhlasem klienta i dítěte a jsou informováni pracovníci pobočky.

Služby poskytované Programem

Vzdělávání

Celý proces realizace vzdělávání je popsán v **Manuálu realizace vzdělávacích aktivit pro pěstounské rodiny**. Pro plánování vzdělávání klientů je používán formulář „**Individuální vzdělávací plán**“ viz SQ 10.

Asistovaný kontakt

Postup při asistovaném kontaktu viz SQ5, používáme formuláře: Asistovaný kontakt, Pravidla pro realizaci asistovaného kontaktu, Zpráva z asistovaného kontaktu.

Klient má povinnost prohlubovat kontakty s biologickou rodinou a s osobami blízkými dítěti, které mu bylo svěřeno do péče (rodiče, sourozenci, prarodiče, tety, strýcové, osoby, k nimž získalo dítě blízký vztah – paní učitelka, sousedka v domě apod.). Pověřená osoba má povinnost podpořit rodinu v těchto kontaktech. Zaměstnanci Programu chápou tuto službu jako důležitou pro osobnostní rozvoj – identitu dítěte (kdo jsem a odkud jsem přišel), zároveň dbají, aby tato služba byla realizována ve prospěch dítěte (dostatek času na přípravu, možnost odděleného jednání, výběr metod sblížení – hra s dítětem, rozhovor, Skype, dopis apod., výběr místa, podpora biologické rodiny či osoby blízké, podpora pěstounů apod.).

Odborné poradenství

Klientovi je poskytována odborná pomoc průběžně v rámci poradenství. Vedle toho má klient nárok při řešení složitějších problémů využít pomoc ve formě terapie, psychologické či jiné odborné pomoci. Program má povinnost takovou pomoc zprostředkovat, v odůvodněných případech a dle možnosti organizace ji může i uhradit (viz aktuální **Ceník a podmínky poskytování služeb v Programu pro pěstounské rodiny Slezské diakonie**).

O nabídce zprostředkování odborné pomoci vede klíčový pracovník záznam v dokumentaci klienta (v Plánu spolupráce). Klíčový pracovník vždy zhodnotí odbornou pomoc klientovi ve zprávě o výkonu pěstounské péče, která je určena pro oddělení místně příslušného OSPOD.

Musí jít o potřebu, která přímo souvisí s výkonem pěstounské péče. Odborná pomoc by se proto měla zaměřovat především na tyto okruhy problémů:

- zpracování ztráty (odloučení dítěte od rodičů a dalších blízkých osob),
- navázání bezpečné citové vazby s pečující osobou (techniky na podporu attachmentu, práce s důsledky poruch attachmentu u dětí, které prošly ústavní péčí, atd.),
- identita dítěte (vztah k rodičům, svému původu atd.),
- vztahy s rodiči a dalšími blízkými osobami (a to i v případě, kdy dítě není s těmito osobami v kontaktu),
- řešení traumat (práce s následky týrání, zneužívání a dalších následků zásahu do života dítěte),
- terapie pro pěstouny, např. pro překonání náročných situací souvisejících s péčí o dítě se specifickými potřebami atd.

V případě potřeby je možné klientovi zprostředkovat odbornou pomoc z oblasti např. mediace, právního poradenství.

Odbornou pomoc mohou poskytovat přímo zaměstnanci doprovázející organizace nebo jiný odborník zprostředkovaný touto organizací.

Způsob zajištění odborné pomoci:

- 1) Prvním krokem je projev zájmu klienta využít službu odborné pomoci nebo takovou potřebu zjistí klíčový pracovník po zmapování rodinné situace. Klíčový pracovník pojmenuje tuto potřebu klientovi (Např.: Slyším, že povídáte o komplikacích s financemi; pomohlo by vám setkání s poradcem v občanské poradně? Nebo: Vidím, že se Karolínka trápí, je často smutná, mohl bych vám nabídnout pomoc terapeuta, psychologa?).
- 2) V druhém kroku, když dojde k vyjasnění služby, kterou chce klient přijmout, klíčový pracovník spolu s klientem naplňuje průběh služby, podpory – definuje přesně kdo a za co zodpovídá, kdo domluví odborníka, kde se služba bude realizovat, případně domluví termín a další podmínky. Dohodnutý plán zapíše do formuláře Plán spolupráce.

3) V této fázi probíhá samotná realizace služby a následně její ukončení a vyhodnocení – např. zda služba splnila očekávání a pomohla, zda je třeba dál pokračovat nebo vybrat jinou podporu, zda je se službou spokojenost – nespokojenost apod.

Jelikož zaměstnanci v přímé práci (klíčový pracovník, koordinátor) svým vzděláním splňují odbornost potřebnou pro pozici sociálního pracovníka, mohou některou odbornou pomoc (sociální poradenství, dluhové poradenství, poradenství v oblasti orientace v legislativě, mediační techniky a mediace, psychoterapie) realizovat i sami dle svých získaných znalostí a zkušeností, příp. dalšího vzdělání. Je třeba zvážit vhodnost poskytování odborné podpory ve vztahu k dalšímu působení v rodině v roli klíčového pracovníka. Některé aktivity (např. vzdělávání klientů) je pro klíčového pracovníka vhodné vykonávat mimo jeho pobočku Programu.

Krátkodobá péče

viz aktuální **Ceník a podmínky poskytování služeb v Programu pro pěstounské rodiny Slezské diakonie.**

Celodenní péče

viz aktuální **Ceník a podmínky poskytování služeb v Programu pro pěstounské rodiny Slezské diakonie.**

Služby poskytované jiným organizacím

Program pro pěstounské rodiny poskytuje vzdělávání i klientům jiných pověřených osob. Realizace externích zakázek spadá do kompetence koordinátora vzdělávání a vedoucího Programu. „Informace o zpracování osobních údajů externího zájemce o vzdělávání“ jsou umístěny na webových stránkách Programu: <http://pestouni.slezskadiakonie.cz>.

Duchovní podpora

Dle zájmu klienta je mu nabídnuta podpora ze strany duchovních Slezské církve evangelické a. v., kteří vykonávají činnost ve Slezské diakonii, případně může klíčový pracovník zprostředkovat kontakt s duchovními pracovníky jiných církví (např. pastorační podpora při řešení životních situací, povzbuzení do další služby, modlitební podpora).

Klíčový pracovník Programu

Koordinátor pobočky Programu určí klientovi jeho klíčového pracovníka s ohledem na kapacitu klíčového pracovníka a bydliště pěstouna (bezpečnost klíčového pracovníka, předcházení střetu zájmů). V případě ukončení pracovního poměru klíčového pracovníka nebo v případě jeho pracovní neschopnosti, která by měla se zřetelem ke všem okolnostem trvat déle než 1 měsíc, je koordinátor pobočky Programu povinen určit klientovi nového klíčového pracovníka a bezodkladně o tom klienta vhodným způsobem vyrozumět. Koordinátor pobočky programu určí postup během čerpání ŘD klíčového pracovníka.

V případě, že z organizačních důvodů vznikne potřeba změnit v rodině klíčového pracovníka, koordinátor pobočky určí, který z pracovníků pobočky bude novým klíčovým pracovníkem rodiny. Stávající pracovník tuto situaci s rodinou konzultuje a vysvětlí jí důvody potřebné změny. Pokud klient se změnou klíčového pracovníka souhlasí, navštíví oba pracovníci rodinu společně a stávající pracovník představí rodině nového klíčového pracovníka. Následně dojde na pobočce k předání dokumentace rodiny a všech potřebných informací, aby mohl nový klíčový pracovník navázat na práci stávajícího. Předání rodiny mezi klíčovými pracovníky je zaznamenáno v Záznamu ze setkání s klientem.

Klíčový pracovník dlouhodobě pracuje s konkrétní rodinou, se kterou je v pravidelném kontaktu. Klient a děti svěřené do jeho péče, případně i další členové rodiny, mají možnost s ním konzultovat průběh výkonu pěstounské péče v rodině. Klíčový pracovník se s rodinou setkává nejméně jedenkrát za dva měsíce, zpravidla v její domácnosti, a během setkání hovoří s klientem i dětmi, v případě potřeby hovoří se svěřenými dětmi i o samotě.

Klíčový pracovník může hovořit s dítětem např. i na půdě školy, ovšem pouze se souhlasem OSPOD na základě individuálního plánu ochrany dítěte. Klíčový pracovník může s dítětem, s vědomím klienta, komunikovat prostřednictvím e-mailu, sociálních sítí, mobilního telefonu. Pracovník dbá na ochranu dítěte a přiměřenost předaných informací. V případě zjištění závažných informací si s dítětem sjedná osobní schůzku.

Klíčový pracovník každých šest měsíců zpracuje na základě svých poznatků o rodině zprávu o průběhu výkonu pěstounské péče, kterou předává místně příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí dle bydliště klienta. V případě, že se místně příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí v případě klienta a jemu svěřených dětí liší, předá klíčový pracovník kopii zprávy o výkonu pěstounské péče i orgánu sociálně-právní ochrany těchto dětí.

Důležitou zásadou v naší práci je také orientace na křesťanské hodnoty a tradiční model rodiny. Současně akceptujeme Etický kodex sociálních pracovníků České republiky reflektující odborná a profesní omezení pracovníků, jejich zodpovědnost vůči zaměstnavateli i etický rozměr problematiky konfliktu zájmů subjektů zainteresovaných v sociální práci. Odmítne-li pracovník Programu z důvodů výhrady svědomí či nedostatku velmi specifických odborných kompetencí klienta doprovázet, bude klientovi nabídnuto řešení v podobě doprovázení jiným pracovníkem Programu či uzavření dohody o výkonu pěstounské péče s jiným subjektem oprávněným uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče a doprovázet pečující osoby a jejich rodiny (včetně poskytnutí kontaktů na takové subjekty pracovníkem Programu).

Používané metody

Zpracování historie dítěte

Metody zpracování historie

- dlouhodobé (kniha života, My Backpack)
- krátkodobé (osa života)
- vysvětlující vztahy (rodokmen, strom života, rituál se svíčkami)
- překlenující určité období (stěhovací kalendář)

Dle věku:

- **0–3 roky:** v tomto věku je zpracování historie plně na náhradním rodiči, klíčový pracovník ho podporuje a pomáhá mu správně o historii s dítětem mluvit (metody: vzpomínkové krabice)
- **nad 3 roky:** cesta životem, terapeutické příběhy
- **4–10 let:** My Backpack
- **nad 6 let:** kniha života, rodokmen

1) Kniha života – postup při práci s historií dítěte

- **Příprava náhradních rodičů a dítěte na zpracování příběhu.**
- **Sběr podkladů** – čerpat ze zdrojů informací (fotografie, rodný list, zdravotní karta, porodopis, soudní rozhodnutí, psychologické zprávy, spis OSPOD, deník pěstounů, internet, sociální dítě, rodiče, příbuzní, prarodiče, předchozí pečovatelé, pediatr, učitelé MŠ a ZŠ atd.).
- **Domluva s náhradními rodiči a dítětem ohledně pravidelného setkávání, domluva pravidel** (doporučeno 1x za 14 dní, nejméně 6 setkání, doba trvání cca 1 hod., místo setkání – není doporučován pokoj dítěte).
- **Zjišťujeme, jak svou historii vnímá dítě** – nemusí být pravdivá, jedná se o fantazii (např. dítě vypráví, kreslí, co si pamatuje ze svého života).
- **Na jednotlivých setkáních práce s různými metodami** – pracovní listy Lumos, rodokmen, osa života apod.
  - Cílem je vytvořit bezpečný a přijímající prostor. Snažíme se společně s dítětem vytvořit příběh, který dobře nasedá na vzpomínky a představy dítěte.
- **Závěr:** aktivní fáze končí až když to tak vnímá dítě. Veškerý materiál z tvorby knihy života patří dítěti. Domluvit se s dítětem, kde bude kniha uložena + **zajistit případnou kopii.**

2) My Backpack

- K této metodě musí mít pracovník odborné akreditované proškolení, kde obdrží počítačový program My Backpack. Metoda využívá maňáska, počítačový program a tvorbu vlastní knihy s příběhem.
- My Backpack pracuje s událostmi v průběhu přechodu dítěte z jednoho místa do druhého (např. z původní rodiny, z ústavu do náhradní rodinné péče a naopak.) a zaměřuje se na

důvody a okolnosti vlastního procesu přemístění dítěte. Metoda není vhodná pro děti v přechodné pěstounské péči.

- Cílem je umožnit dětem mluvit (často se jedná o fantazii) o jejich umístění např. v náhradní rodině.

3) Osa života

- Tato technika slouží ke zmapování životního příběhu.
- Pomáhá dítěti pochopit souvislosti a důvody změn v životě dítěte.
- Časovou osu je dobré kreslit na dlouhou roli papíru.
- Je důležité brát ohled na věk dítěte, jeho způsob tvoření (časová osa s obrázky, s popisem, se znaky).

4) Rodokmen – strom života

- Tato technika posiluje identitu dítěte – Kdo jsem? Odkud pocházím a dává mu možnost orientovat se ve vztahových vazbách v rodině.
- Je důležité brát ohled na věk dítěte, jeho způsob tvoření (rodokmen s fotografiemi, s obrázky, s popisem, se znaky).

5) Terapeutické příběhy

- Pomáhají dětem i náhradním rodičům porozumět dané situaci i sami sobě.
- Pomáhají se vyrovnat s těžkým zážitkem a lépe mu porozumět.
- Dávají návod, jak se vyrovnat se situacemi a překážkami, které vznikly.
- Pomáhají se podívat na život se širší perspektivou.
- Dávají šanci mluvit o nevysloveném.
- Terapeutický příběh si může rodina vytvořit sama, případně ve spolupráci s klíčovým pracovníkem.
- Na Capse jsou uloženy terapeutické příběhy (Moje přání, Fazole, Denis žije s babičkou a dědečkem apod.)
- Možnost zapůjčení terapeutických příběhů z knihovniček poboček (Honzík a zlobivé hovínko, brožurky z Návratu.)

Práce s emocemi, zjišťování potřeb

1) Pracovní listy organizace Lumos

- Jedná se o pracovní listy, které jsou podpůrným nástrojem pro zjišťování potřeb dětí a dále pro přímou práci s dětmi.
- Pracovní listy jsou uloženy na Capse.

2) Karty Moře emocí

- Karty mají na přední straně kresbu velryby, která zobrazuje emoci, prožitek, psychický stav. Velryba má vždy specifický výraz tváře a postavení těla.

- Kresby na kartičkách umožňují vyjádřit pocity beze slov, případně ta správná slova pomáhají hledat.
- Karty emocí můžete používat různými způsoby, neexistuje jen jediný správný způsob.

Metody realizované psychologem Programu

1) Dyadická vývojová psychoterapie (DDP)

DDP je rodinnou terapií, při které terapeut nabízí traumatizovanému dítěti (tzn. které bylo zanedbáváno, týráno, zneužíváno, opuštěno apod.) vztah, zájem a bezvýhradné přijetí. Pomáhá mu vyrovnat se s jeho minulostí, aby mohlo žít v přítomnosti a plánovat svou budoucnost. Náhradní rodiče se stávají nedílnou součástí terapeutické práce, společně s terapeutem pomáhají dítěti, aby se cítilo být v bezpečí a znovu začalo věřit lidem okolo sebe, aby porozumělo samo sobě i světu okolo, aby se začalo vnímat jako dobré a láskyhodné a bylo tak schopné přijmout to nejcennější, co mu nabízejí – blízký a bezpečný vztah. Terapeut musí být absolventem výcviku v DDP. (viz <http://www.attachment.cz/terapie-ddp/>)

2) Sandtray terapie

Metoda se používá při práci s dětmi i dospělými. Klient má pro práci v malém pískovišti na výběr mnoho miniatur a figurek, které instinktivně vybírá do svého modelu vnitřního světa. Tyto malé hračky se v terapeutické práci proměňují v symboly. Klient je umísťuje do sandboxu, kde tak vytváří vlastní symbolický vnitřní svět. Sandtray terapie umožňuje vyjádření bez verbalizace, možnost zažít pocit úspěchu, zažít pocit kontroly nad situací, uvolnění zadržovaných vzpomínek a emocí. Usnadňuje expresivní a průzkumné hry, umožňuje širokou škálu tvůrčího vyjádření, snížení úzkosti díky sociálně akceptovanému „upouštění“ afektu, zažití terapie zábavnou formou. Pomáhá měnit osobní postoje, očekávání a zažité způsoby reagování. (viz <https://www.sandtray.cz/>)

3) Ferda a jeho mouchy

Metoda je určena dětem ve věku 4-10 let. Cílem je přiblížit svět rozmanitých pocitů v bezpečném prostředí pohádkových příběhů. Děti se prostřednictvím příběhů o Ferdovi a jeho mouchách (využívány jsou plyšové hračky žabáka Ferdy a much znázorňujících pocity + kniha Ferda a jeho mouchy) dostanou do situací, které jsou jim blízké. Učí se v nich rozpoznávat a zvládat pocity, rozvíjet zdravé sebevědomí, dovednost komunikace, ale také budovat vztah s pečujícími založený na důvěře.

4) WorryWoos

Metoda je určena dětem předškolního a mladšího školního věku. Cílem je pomoci dětem pochopit a přijmout těžké pocity s pomocí plyšových terapeutických postaviček WorryWoos zosobňujících emoce. Dávají možnost „obejmout své emoce“, zvládat vztek, strach, samotu, pocit ohrožení nebo nerozhodnost, rozvíjet komunikační dovednosti, což podporuje u dětí sebedůvěru a pocit vlastní odpovědnosti. Hračky pomáhají rozvíjet emoční inteligenci. Děti

jsou více společenské, spokojené se svým životem a mnohem méně trpí vyloučením z kolektivu, méně často se chovají násilně.

Práce s osobami se specifickými potřebami

- Klíčový pracovník dodržuje zejména tyto zásady: srozumitelnost, přirozenost, přiměřenost, vizuální/hmatový/zvukový kontakt, pochopení specifík handicapu.
- U dítěte s handicapem je dobré zjistit, jakým způsobem je dítě schopno komunikovat, čeho se při komunikaci s dítětem vyvarovat.
- Pro potřeby předání informací o Programu a jeho službách osobám se specifickými komunikačními potřebami jsou na webových stránkách Programu <http://pestouni.slezskadiakonie.cz/nase-sluzby-pestounum> k dispozici k tomu připravené materiály:
  - leták Programu,
  - stručné textové představení služby,
  - audionahrávka představující službu,
  - videa s představením služby ve znakovém jazyce.
- Kontakt s osobami se specifickými potřebami je blíže popsán v příloze¹.

Doporučené zdroje pro odbornou práci:

- <http://www.velkyvuz-sever.cz/metodiky-ke-stazeni-navrh/>
kde naleznete např. Uhlířová - Vedení rozhovoru s dítětem
- <http://www.amalthea.cz/publikace-ke-stazeni/>
kde naleznete např. publikaci NAŠE RODINA, NAŠE PROBLÉMY, NAŠE ŘEŠENÍ... aneb když se sejde rodinná rada
- <http://www.naseprava.cz>
- <http://www.knihovnanrp.cz/>
- <http://www.nadacesirius.cz/cs/nadace-sirius/podporene-projekty/nahradni-rodinna-pece>
kde naleznete např. Manuál pro asistovaný kontakt

---

¹ Příloha SQ9 – „Práce s osobami se specifickými potřebami“